

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ

А. А. КАЛЕНСЬКИЙ, доктор педагогічних наук, завідувач лабораторії науково-методичного супроводу підготовки фахівців у коледжах і технікумах Інституту професійно-технічної освіти НАПН України

Анотація. У статті представлені концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів. Розглянуті поняття концепції, її мета, етапи, правове та методичне забезпечення, ядро концепції, методологічні підходи (системний та компетентнісний), принципи її розробки (системності; гнучкості; безперервності; індивідуалізації; орієнтації на кінцевий результат) та очікувані результати.

Ключові слова: фахова передвища освіта, молодший спеціаліст, концепція, системний та компетентнісний методологічні підходи, принципи стандартизації.

Актуальність (Introduction). Унормування в новому українському законодавстві всіх ланок освіти з метою приведення їх до Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО) та Національної рамки кваліфікацій (НРК) потребує і запровадження для них стандартів, розроблених на компетентнісній основі.

У законі України "Про освіту"(2017) зазначено, що фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності і здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершуються здобуттям відповідної освітньої чи професійної кваліфікації. Тобто, здобувачі цих професійних кваліфікацій, що відповідають п'ятому рівню

Національної рамки кваліфікацій, призначаються на первинні посади у певному виді економічної діяльності і здійснюють керівництво певною ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, установах, організаціях незалежно від форми власності.

Статистичні дані станом на 2015 рік свідчать, що кількість суб'єктів господарювання становить 1,97 млн. підприємств, серед яких: великих підприємств – 423 (0,02%), середніх підприємств – 15510 (0,7%), малих підприємств – 47555 (2,4%) та 1910830 (96,7%) – це мікропідприємства. 80% усіх громадян, зайнятих господарською діяльністю (не враховуючи банки і бюджетні установи), працюють у секторі малого та середнього підприємництва, з них 48% осіб – на малих підприємствах, а 32% осіб – на середніх. У 2015 році на одному малому підприємстві працювало до 5 осіб, на одному середньому – 171 особа, на одному великому – понад 4000 осіб. На 5 фізичних осіб-підприємців в середньому припадало лише 2 наймані особи. Практика свідчить, що в умовах великих підприємств потреба у керівниках низової ланки знаходиться у співвідношенні 1 керівник на 30 робітників, а у середніх підприємствах – 1 керівник на 15 працюючих. Тобто, ринок праці з усіх видів господарської діяльності потребує великої кількості фахівців здатних здійснювати обмежені управлінські функції, що отримали фахову передвищу освіту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Теоретико-методологічному обґрунтуванню компетентнісного підходу до розроблення і впровадження освітніх стандартів значну увагу приділяли вітчизняні вчені: В. Кремень, В. Луговий, П. Лузан, Л. Лук'янова, С. Мельник, С. Ніколаєнко, Н. Ничкало, В. Орлов, В. Радкевич, С. Сисоєва, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, Д. Чернілевський та ін. Водночас, концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів в світлі підготовки Закону України «Про фахову передвищу освіту» потребують більш детального опрацювання.

Мета (Purpose). Метою даної статті є обґрунтування та розкриття концептуальних засад стандартизації підготовки молодших спеціалістів.

Методи (Methods). Теоретичний аналіз та синтез – для визначення стану розкриття проблеми стандартизації підготовки молодших спеціалістів у філософській і психолого-педагогічній літературі, узагальнення вимог нормативно-правових документів у сфері освіти, вивчення та систематизації словників, енциклопедій, авторефератів, дисертацій, Інтернет-ресурсів, досвіду роботи педагогічних працівників; проектування – для виокремлення змісту стандартизації підготовки молодших спеціалістів; порівняння, класифікація та узагальнення – для визначення спільних характеристик об'єктів методичної системи стандартизації, виявлення закономірностей стандартизації підготовки молодших спеціалістів, формулювання висновків і рекомендацій.

Результати (Results). До загальних положень концепції відносяться: поняття концепції, її мета, інформаційне, правове та методичне забезпечення, місце в теорії педагогіки.

Концепція (від латинського *conceptio* – розуміння, система), певний спосіб розуміння, трактування якого-небудь предмету, явища, процесу, основний погляд на предмет чи явище, керівна ідея для їх систематичного освітлення. Термін «концепція» уживається також для позначення провідного задуму, конструктивного принципу в науковій, художній, технічній, політичній та інших видах діяльності [8, с.278]. Поняття "концепція" не є в сучасній теорії і практиці однозначним. Концепція визначається як певний спосіб розуміння, трактування яких-небудь явищ, основна точка зору, керівна ідея для їх освітлення; провідний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності [7, с.633]; як те чи інше розуміння явища, системи поглядів, чи основна думка художнього твору [4, с. 256]; як система поглядів на процеси і явища в природі і суспільстві [1].

У педагогічному аспекті концепція – це система поглядів, які визначають розуміння явищ і процесів, об'єднаних фундаментальним задумом, провідною ідеєю [6].

Концепція стандартизації підготовки молодших спеціалістів базується на:

– соціальному замовленні суспільства, що зафіксовано в нормативних документах, об'єктивних потребах суспільства і особистості на сучасному етапі;

– зарубіжному досвіді стандартизації всіх рівнів освіти;

– компетентнісному підході до стандартизації освіти;

– вітчизняному практичному досвіді стандартизації всіх рівнів освіти.

Нормативно-правовою та методичною основою концепції стандартизації підготовки фахівців фахової передвищої освіти є Конституція України, закони України «Про освіту» та «Про вищу освіту», та нормативно-правові акти, а саме: Закони України «Про професійний розвиток працівників», «Про зайнятість населення», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 373 «Про затвердження Порядку розроблення та затвердження професійних стандартів», розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 1077 «Про затвердження Плану заходів із впровадження Національної рамки кваліфікацій на 2016-2020 роки», розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік».

В основу концепції стандартизації підготовки молодших спеціалістів покладено ідею розгляду досліджуваного феномену як процедури, що включає такі взаємопов'язані етапи: розроблення освітнього стандарту з визначенням кінцевих, підсумкових та інтегративних результатів навчання; цілепокладання – обґрунтування тезаурусу цілей, що характеризують структуру і зміст моделі випускника; автономного проектування навчальними закладами змісту освіти – освітніх програм молодшого спеціаліста, навчальних планів, навчальних програм, модулів, зокрема міждисциплінарних, індивідуальних навчальних завдань тощо; досягнення очікуваних результатів навчання засобами адекватних технологій навчання; розроблення технологій оцінювання компетентнісних досягнень студентів і випускників та систематична їх діагностика.

Розглядаючи стандартизацію підготовки молодших спеціалістів, як процес, а сам процес як систему, виділимо такі підсистеми підготовки молодших спеціалістів: цілей і завдань, методів навчання, форм організації навчання, педагогічної діяльності викладача, освітньої діяльності студента, контролю і корекції підготовки студента, засобів підготовки, змісту підготовки фахівця і результатів підготовки студента.

Аналіз філософської та педагогічної літератури дозволили виділити наступні типи зв'язків, притаманні стандартизації як методичній системі, а саме зв'язки [2, с. 28]: взаємодії; створення (генетичні зв'язки); перетворення; побудови (структурні зв'язки); функціонування; розвитку та управління.

Системоутворюючі чинники (зовнішні і внутрішні) визначаються як явища та процеси, які призводять до оновлення системи. До внутрішніх структурних зв'язків віднесемо зв'язки між структурними елементами методичної системи, функціональні зв'язки між компонентами цієї системи.

Для побудови концепції стандартизації підготовки молодших спеціалістів ґрунтуючись на положенні, що підготовка майбутніх фахівців це

складний процес, в якості теоретико-методологічних підходів обрані системний та компетентнісний.

Призначення системного підходу полягає в тому, що він дозволяє: розглянути процес стандартизації як цілісну систему; виділити системоутворюючі фактори стандартизації, тобто мету і результат; сконструювати методичну систему стандартизації, виявити складові її компоненти, розкрити діалектику їх взаємозв'язку; розкрити зумовлені компонентами внутрішні зв'язки, а також основні умови існування даної системи.

Компетентнісний підхід переорієнтовує освітній процес (здобуття знань, умінь і навичок) на кінцеві результати в діяльнісному вимірі, замість формального накопичування знань, умінь і навичок на формування й розвиток у здобувачів фахової передвищої освіти здатності практично діяти та застосовувати набутий досвід, успішно соціалізуватися та провадити професійну діяльність відповідно до фаху.

Під ядром концепції стандартизації підготовки молодших спеціалістів слід розуміти систему базових вихідних основних ідей і положень, що визначають природу і механізми побудови наукової теорії і розкривають її специфіку. Ядро розробленої концепції стандартизації підготовки молодших спеціалістів становлять принципи і закономірності функціонування і розвитку досліджуваних явищ і процесів стандартизації, що дають можливість охарактеризувати сучасний стан проблеми, простежити динаміку її становлення та перспективи подальшого розвитку.

Під закономірністю розуміється суб'єктивно існуючий, що повторюється, суттєвий зв'язок явищ суспільного життя або етапів історичного процесу [7, с. 452]. Пізнання закономірностей дає можливість їх практичної реалізації в діяльності, в основі виявлення закономірностей лежить науковий аналіз довідкової та спеціальної літератури, передового інноваційного та наукового досвіду та власного досвіду тих, хто займається пізнанням цих закономірностей.

Закономірності процесу стандартизації підготовки молодших спеціалістів визначаються суспільними умовами (зокрема, конкретно-історичними, соціокультурними), характером здобувачів цієї фахової передвищої освіти, природою і специфікою освітнього процесу їх підготовки і відображають типові знання і практику стандартизації у різних сферах.

Підставою для виділення закономірностей концепції стандартизації фахової передвищої освіти є системний та компетентнісний теоретико-методологічні підходи.

Із системним підходом пов'язана закономірність, що відображає зв'язки між структурними елементами і функціональними компонентами методичної системи стандартизації.

З компетентнісним підходом пов'язані закономірності, що відображають зв'язки між одиницями і структурами стандартизації фахової передвищої освіти і функціонування знання про сутність і зміст стандартизації підготовки молодшого спеціаліста як цілісного явища.

Концепція стандартизації підготовки молодших спеціалістів ґрунтується та забезпечується сукупністю таких принципів [3, с. 119]: системності; гнучкості; безперервності; індивідуалізації; орієнтації на кінцевий результат, що визначає забезпечення об'єктивного діагностування результатів професійної підготовки випускника.

Для об'єктивного діагностування сформованості професійної компетентності необхідні не предметні, а системні, професійно-орієнтовані критерії, що дозволяють оцінити професійну підготовленість випускника як суб'єкта професійної діяльності.

Висновки і перспективи (Discussion). Очікувані результати від впровадження запропонованої концепції: формування цілісної, відкритої, гнучкої методичної системи стандартизації підготовки молодших спеціалістів, орієнтованої на соціально – економічний розвиток країни; підвищення якості змісту підготовки молодших спеціалістів, відповідно рівню сучасних вимог і міжнародної конкурентоздатності; впровадження

неперервної професійної освіти і навчання та інтеграцію національної освіти і навчання у світовий освітній простір.

Напрямами подальших досліджень є розробка і обґрунтування методичної системи стандартизації підготовки молодших спеціалістів.

Література

1. Вишнякова С.М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С.М. Вишнякова. – М.: НИЦ, 1999. – 538 с.
2. Каленський, А. А. Концепція розвитку професійно-педагогічної етики у майбутніх викладачів спеціальних дисциплін вищих навчальних закладів природоохоронної та аграрної галузей [Текст] / А. А. Каленський // Вісник Чернігівського держ. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки / гол. ред. Носко М. О. – Чернігів : ЧДПУ–2015. – № 124. – С. 27–31.
3. Каленський, А. А. Принципи розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти з конкретних професій на основі компетентнісного підходу [Текст] / А. А. Каленський // Сучасна наука і освіта: нові реалії і наукові рішення: зб. наук. пр. / за заг. Ред. С.П.Архипової. – Черкаси : ЧНУ імені Богдана Хмельницького. – 2017. – С. 117–120.
4. Локшина, С. М. Краткий словарь иностранных слов / С. М. Локшина. – 10-е изд., стер. – Москва. : Рус. яз.1988. – 633 с.
5. Радкевич В.О. Компетентнісний підхід до розроблення державних стандартів професійно-технічної освіти [Текст] / В. О. Радкевич // Проф.-техн. освіта. –2012. – № 3 (56). – С. 8–10.
6. Рапацевич Е. С. Педагогика: большая современная энциклопедия]/ сост. Е. С. Рапацевич. – Минск: "Современное Слово", 2005. – 720 с.
7. Советский энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. – 4-е изд. – М.: Сов. энцикл., 1989. – 1632 с.

8. Философия и методология науки: учеб. пособие для студентов высш. учеб. заведений / под ред. В.И. Купцова. – М.: Аспект Пресс, 1996. – 551 с.

REFERENCES

1. Vyshnyakova, S. M. (1999) Professyonal'noe obrazovanye: slovar'. Klyuchevyye ponyatyaya, termyny, aktual'naya leksyka [Vocational education: vocabulary. Key terms, terms, current vocabulary]. Moscow, Russia: NYT, 538.

2. Kalenskyi, A. A. (2015) Kontsepsiya rozvytku profesiyno-pedahohichnoyi etyky u maybutnikh vykladachiv spetsial'nykh dystsyplin vyshchyykh navchal'nykh zakladiv pryrodookhoronnoyi ta ahrarnoyi haluzey [The concept of vocational teacher ethics of the future teachers of special subjects of higher education environmental and agricultural sectors]. Bulletin of Chernigov State Pedagogical University named after Taras Shevchenko. Series: Pedagogical Sciences]. Chernihiv : ChDPU, 124, 27–31.

3. Kalenskyi, A. A. (2017) Pryntsypy rozroblennya derzhavnykh standartiv profesiyno-tekhnichnoyi osvity z konkretnykh profesiy na osnovi kompetentnisnoho pidkhodu [Principles of developing state standards for vocational education in specific occupations based on a competent approach]. Modern science and education: new realities and scientific decisions: zb. nauk. pr. Cherkasy : ChNU imeni Bohdana Khmel'nyts'koho, 117–120.

4. Lokshyna, S. M. (1988) Kratkyy slovar' ynostrannykh slov [Concise Dictionary of Foreign Words]. Moscow, Russia: Rus. yaz., 10-e yzd., ster, 633.

5. Radkevych, V. O. (2012) Kompetentnisnyy pidkhid do rozroblennya derzhavnykh standartiv profesiyno-tekhnichnoyi osvity [Competency approach to the development of state standards of vocational education]. Prof.-tech. education, 3 (56), 8–10.

6. Rapatsevych, E. S. (2005) Pedahohyka: bol'shaya sovremennaya entsyklopedyya [Pedagogy: a large modern encyclopedia]. Minsk, Belarus: "Modern Word", 720.

7. Prokhorov, A. M. Sovet'skiy entsyklopedicheskiy slovar' (1989) [Soviet Encyclopedic Dictionary]. Moscow, Russia: Sov. entsykl., 4-e yzd, 1632.

8. Kuptsova, V.Y. Fylosofyya y metodolohyya nauky: ucheb. posobye dlya studentov vyssh. ucheb. zavedenyu (1996) [Philosophy and methodology of science: a textbook for students of higher educational institutions] Moscow, Russia: Aspekt Press, 551.

**ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ ПРДВЫСШЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СТАНДАРТИЗАЦИИ ПОДГОТОВКИ
МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ**

А. А. КАЛЕНСКИЙ, доктор педагогических наук, заведующий лабораторией научно-методического сопровождения подготовки специалистов в колледжах и техникумах Института профессионально-технического образования НАПН Украины

Аннотация. В статье представлены концептуальные основы стандартизации подготовки младших специалистов. Рассмотрены понятия концепции, ее цель, этапы, правовое и методическое обеспечение, ядро концепции, методологические подходы (системный и компетентностный), принципы ее разработки (системности; гибкости; непрерывности; индивидуализации; ориентации на конечный результат) и ожидаемые результаты.

Ключевые слова: *профессиональное предвысшее образование, младший специалист, концепция, системный и компетентностный методологические подходы, принципы стандартизации.*

**VOCATIONAL EDUCATION: CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF
STANDARDIZATION JUNIOR SPECIALISTS TRAINING**

A.A. KALENSKYI, Doctor of Pedagogic Sciences, Head of the Laboratory scientific and methodological support training experts in in colleges and technical schools of the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of the Pedagogical Sciences of Ukraine

Abstract. The article presents conceptual bases of standardization of training of junior specialists. The concept is analyzed, its purpose, stages, legal and methodological support, the core of the concept, methodological approaches (systemic and competent), the principles of its development (systemic, flexibility, continuity, individualization, orientation to the end result) and expected results.

Key words: vocational education, Junior Specialist, conception, systematic and competent methodological approaches, principles of standardization.